

Domokos Tamás - Kovács Gyula:

A BÉKÉSCSABAI SZÉCHÉNYI-LIGET MOLLUSCA-
FAUNÁJÁRÓL

(*Helicodiscus singleyanus*, *Vitrea contracta*, *Oxychilus hydatinus* együttes előfordulása.)

ON THE MOLLUSC FAUNA OF BÉKÉSCSABA SZÉCHÉNYI-GARDENS

ABSTRACT:

Authors report further data on the mollusc fauna of Békéscsaba /town in SE-Lowlands/. The paper makes know fossil faunas which originate out of alluvium and are to be found in ground.

A közel 4,6 ha-os Széchenyi-liget a belváros közelében, az Élvíz-csatorna keleti oldalán, megközelítően É-D irányban húzódó löszháton fekszik 85,75 és 87,25 m közötti tszf-i magasságban.

Az alig kivethető hát löszös anyagából -5 kg minta iszapolásával - a következő 18 tagú, zömében vízi Mollusca-faunát nyertük ki:

Valvata pulchella STUDER
Bithynia leachi (SHEPPARD)
Lymnaea palustris (O.F.MÜLLER)
Planorbarius corneus (LINNÉ)
Planorbis planorbis (LINNÉ)
Anisus septemgyratus (ROSSMASSLER)
Anisus spirorbis (LINNÉ)
Bathyomphalus contortus (LINNÉ)
Gyraulus crista (LINNÉ)
Segmentina nitida (O.F.MÜLLER)
Columella edentula (DRAPARNAUD)
Vertigo sp.
Chondrula tridens (O.F.MÜLLER)
Succinea oblonga DRAPARNAUD
Oxyloma elegans (RISSO)
Euconulus fulvus (O.F.MÜLLER)
Pisidium sp.

(Az infúziós lösz a talaj alatti 20 és 30 cm közötti sávból vettük bolygatatlannak vélt helyen.)

A liget bolygatott talajából, vakondtúrás és avarral kevert föld formájában, 9 helyen vettünk megközelítően 5-5 kg mintát, amelyet szárítás ill. iszapolás után dolgoztunk fel. A mintákból a későbbiekben ismertetett recens fajokon kívül a következő fosszilis, szubfosszilis fajok kerültek elő:

Valvata cristata O.F. MÜLLER
Lymnaea sp.
Segmetina nitida (O.F. MÜLLER)
Vertigo sp.
Granaria frumentum (DRAPARNAUD)
Chondrula tridens (O.F. MÜLLER)
Succinea oblonga DRAPARNAUD
Limacidae sp.
Clausiliidae sp.
Bradybaena fruticum (O.F. MÜLLER)
Helicella obvia (MENKE)
Helicopsis striata (O.F. MÜLLER)
perforatella bidentata (GMELIN)
Cepaea vindobonensis (FÉRUSSAC)

A két felszínközeli minta összevetése szukcesszió okozta különbségekről árulkodik. Feltételezésünk szerint, a malakofaunában vertikálisan megmutatkozó különbség fauna-változással magyarázható. A zömmel vízi fajokat tartalmazó sáv felett lévő talajosodott részben, a szárazföldi fajok, s azon belül is a ligeti-erdei és melegkedvelő fajok dominálnak.

Az árvízzel csak rendkívüli esetben elöntött lapos hátat, feltételezésünk szerint, a holocén füves, bokros pusztá boríthatta. A klíma a korábbi időszakhoz képest szárazabb volt.

Napjainkban a város mikroklimatikus viszonyait 10,9 C⁰ középhőmérséklet és 563 mm évi csapadék jellemzi (1. ábra).

A Széchenyi-liget fái nem egy maradványerdő utolsó tanúi, hanem kifejezetten antropogén hatások szülöttei.

A Széchenyi-liget 1850-ben létesült az Űtemetőből kihalított területen. (mai nevét 1860. óta viseli.) Sörház, fürdő, lakóhelyiség épült és kert is létesült a régi temető helyén. A liget egykori temető voltát ma már csak K-i oldalán található koleradombok őrzik.

A parkosítás Sztraka Ernő tervei alapján kezdték el és több hullámban folytatták. 1876-ban Gyuláról, Gyulaváriból származó csemetékkel a ligetet újratelepítik. 1888-ban árvíz pusztítja el a parkot és annak épületeit. A liget ismételt újratelepítése, parkosítása - a századfordulón és azt követően - Lischka Lipót főkertész nevéhez fűződik. Így a liget idősebb fái megközelítően 100 évesek. Az 1960-as évek elején néhány évig kisebb állatkert is üzemelt a ligetben. Ma a Kertészeti és Köztisztasági Vállalat irodái és telepei, kertvendéglő, szabadtéri színpad és mozi található itt. A liget ma még meglévő idősebb fái: kocsányos tölgy, japánakác, tiszafa, vadgesztenye, platán, lepényfa, páfrányfenyő.

A parkban komposztkészítés céljából rendszeresen összegyűjtik az avar, s ezzel elősegítik a talaj felső részének kiszáradását, a puhatestűek életterének beszűkülését. Az ilyen beavatkozásokat különösen a nagyobb termetű fajok sínylik meg.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a Széchenyi-liget évszázadok óta - "eredményeit" tekintve nehezen kiszűrhető - emberi beavatkozásnak van kitéve. Ezért a csak lokálisan előforduló ritka fajok esetében a behurcolás ténye nem zárható ki.

A Széchenyi-liget 1987-ben és 1988-ban - a mellékelt térképen jelzett helyeken (2. ábra) - vett talajmintáiból és avarjából előkerült recens és szubfosszilis fajokat táblázat mutatja be. Amint ez a táblázatból is kitűnik, a ligetből eddig előkerült fajok száma 23. Ebből a következő két fajt szubfosszilisnak tekintjük: Limacidae sp., Pupilla muscorum, Truncatellina cylindrica, Aegopinella minor. Az előforduló fajok 43,5 %-a ligeti-erdei, 34,7 %-a ubikvista, nedvestérszíni, 21,7 %-a melegkedvelő. Ez a megosztás adekvát tükrösképe a liget mozaikos jellegének. Ki kell emelnünk a szubterrán Helicodiscus singleyanus, Vitrea contracta, Oxychilus hydatinus együttes előfordulását. E három faj jelenlegi ismereteink szerint az Alföldön csak Békés megyében gyűjthető. A békéscsabai együttes előfordulásuk kifejezetten unikális. Ezért célszerűnek tartjuk a Széchenyi-ligetet malakológiai értéke miatt - védetté nyilvánítani.

Említésre érdemes a liget közelében gyűjtött malakofauna is:

Viviparus acerosus (BOURGUIGNAT)
Valvata piscinalis (O.F. MÜLLER)
Bithynia tentaculata (LINNÉ)
Bithynia leachi (SHEPPARD)
Lymnaea stagnalis (LINNÉ)
Lymnaea truncatula (O.F. MÜLLER)
Lymnaea peregra (O.F. MÜLLER)
Physella acuta (DRAPARNAUD)
Planorbarius corneus (LINNÉ)
Gyraulus albus (O.F. MÜLLER)
Cochlicopa lubrica (O.F. MÜLLER)
Vallonia costata (O.F. MÜLLER)
Oxyloma elegans (RISSO)
Zonitoides nitidus (O.F. MÜLLER)
Oxychilus draparnaudi (BECK)
Deroceras reticulatum (O.F. MÜLLER) (leg. PINTÉR L.)
Bradybaena fruticum (O.F. MÜLLER)
 (1980-ban élő példányok is előkerültek az Élővíz -
 csatorna partjáról.)
Monacha cartusiana (O.F. MÜLLER)
Cepaea vindobonensis (FÉRUSAC)
Helix pomatia LINNÉ
Sphaerium rivicola (LAMARCK)
Sphaerium lacustre (O.F. MÜLLER)
Pisidium personatum MALM (det. PETRO E.)

A fauna a 10. számú gyűjtőhelyről, az Élővíz-csatorna hordalékából került elő 1979-ben.

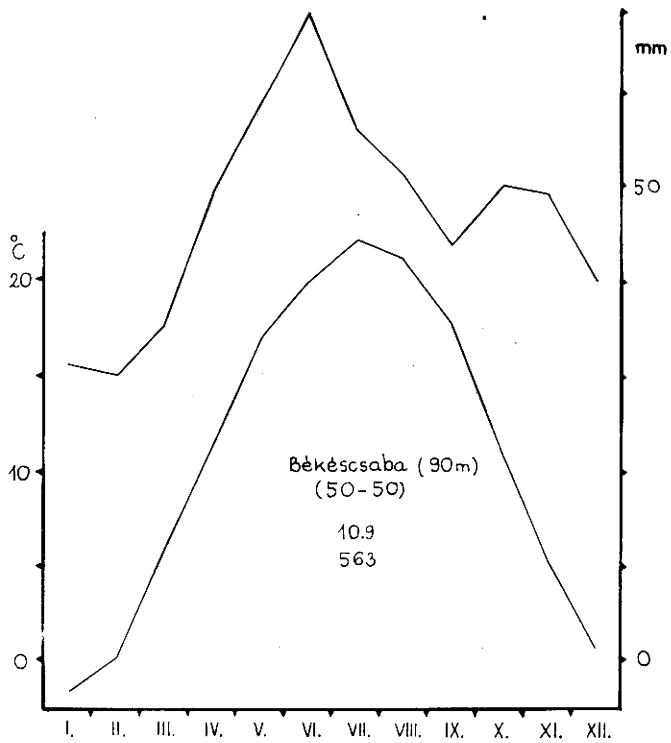
IRODALOM

- DOMOKOS, T. (1986): Adatok Békéscsaba malakofaunájának kialakulásához. Állattani Közlemények, LXXIII: 11-19.
 FLASAR, I. (1977): *Helicodiscus* (*Hebetodiscus*) *singleyanus inermis* H.B. BAKER, 1929, in der Tschechoslowakei (Gastropoda, Endodontidae, Helicodiscinae). Malak. Abh., 5: 237-242.
 KERTÉSZ, É. (1986): Békéscsaba dendrológiai értékei. Környezet- és Természetvédelmi Évkönyv, 7: 89-101.

- KOVÁCS, Gy. (1980): Békés megye Mollusca-faunájának alapvetése. Békés megyei Múzeumok Közleményei, 6: 51-84.
- MAJOROS, G. (1987): Malakofaunisztikai érdekességek. Malakológiai Tájékoztató, 7: 19-22.
- PINTÉR, L. - RICHNOVSZKY, A. - SZIGETHY, A. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. SOOSIANA, Suppl. I: 1-351.
- VARGA, A. (1987): A *Helicodiscus singleyanus* (PILSBRY) Heves megyében. Malakológiai Tájékoztató, 7: 29-31.

Dr. Kovács Gyula
Békéscsaba
Deák u. 3.
H-5600

Dr. Domokos Tamás
Békéscsaba
Bartók B. u. 67-69.
H-5600

1. ábra: Évi középhőmérséklet és csapadék megoszlás

A Békéscsabai Széchenyi-liget malakofaunája (mintaszámozás a térképen)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
<i>Carychium</i> sp.	-	-	+	+	-	-	-	-	-
<i>Cochlicopa</i> sp.	+	+	+	+	+	+	+	+	-
<i>Truncatellina</i> cyl.	-	+	+	+	+	+	+	+	-
<i>Vertigo pygmaea</i>	(+)	-	-	-	+	+	-	+	+
<i>Granaria frumentum</i>	-	(+)	(+)	(+)	(+)	-	(+)	(+)	-
<i>Pupilla muscorum</i>	+	+	+	+	-	-	-	+	-
<i>Vallonia pulchella</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Vallonia costata</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Chondrula tridens</i>	-	(+)	+	+	+	(+)	(+)	(+)	-
<i>Succinea oblonga</i>	-	-	+	-	-	-	(+)	+	+
<i>Oxyloma elegans</i>	-	-	+	-	-	-	-	-	-
<i>Cecilioides acic.</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Punctum pygmaeum</i>	-	-	-	-	+	-	-	-	-
<i>Helicodiscus</i> singl.	+	-	+	+	+	+	-	+	(+)
<i>Vitrina pellucida</i>	-	-	+	+	+	-	-	-	-
<i>Zonitoides nitidus</i>	-	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Vitrea contracta</i>	-	-	+	+	-	-	-	-	-
<i>Aegopinella minor</i>	-	-	+	+	+	(+)	-	+	+
<i>Oxychilus hydatinus</i>	-	+	+	+	-	+	-	+	+
<i>Limacidae</i> sp.	-	(+)	(+)	-	(+)	-	-	(+)	-
<i>Monacha cartusiana</i>	-	-	-	+	-	-	-	+	-
<i>Cepaea vindobonensis</i>	(+)	-	(+)	+	(+)	-	(+)	-	-
<i>Helix pomatia</i>	-	-	-	+	-	-	-	(+)	-

Aszubfosszilis fajokat (+) jelzi

